

TA'LIM JARAYONIDA INTERFAOL METODLAR ORQALI O'QUVCHILARNING MUSTAQIL FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISH

Tuychiyeva Dilafruz Ulug'bek qizi

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti

Pedagogika fakulteti 1-kurs magistr talabasi.

Bobomurodov K.A.

Ilmiy rahbar. Iqtisodiyot va pedagogika universiteti

“Matematika” kafedrası dotsenti, p.f.f.d. (PhD)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18206514>

Annotatsiya. Mazkur maqolada ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish orqali o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish masalalari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar, xususan, interfaol metodlarning ta'lim samaradorligini oshirishdagi o'rni, ularning o'quvchi shaxsini rivojlantirishdagi ahamiyati yoritib beriladi. Mustaqil fikrlashni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari, interfaol metodlarning turlari va ularni dars jarayonida qo'llash mexanizmlari batafsil ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari ta'lim jarayonini modernizatsiya qilishda interfaol metodlarning muhim vosita ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: interfaol metodlar, mustaqil fikrlash, ta'lim jarayoni, pedagogik texnologiyalar, innovatsion ta'lim, o'quvchi faolligi.

KIRISH

Bugungi globallashuv va raqamli jamiyat sharoitida ta'lim tizimi oldiga qo'yilayotgan talablar tubdan o'zgarmoqda. Endilikda ta'lim jarayoni nafaqat bilim berishga, balki o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi, muammolarni hal qila olish ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilmoqda. Shu bois ta'lim jarayonida an'anaviy metodlardan voz kechib, zamonaviy interfaol metodlarni keng joriy etish zarurati yuzaga kelmoqda.

Interfaol metodlar ta'lim oluvchini passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi.

O'quvchi dars jarayonida mustaqil fikr yuritadi, o'z nuqtai nazarini himoya qiladi, muloqotga kirishadi va muammoli vaziyatlarni tahlil qiladi. Bu esa uning tafakkuri, nutqi, ijtimoiy faolligi va shaxsiy mas'uliyatini shakllantiradi.

O'zbekiston Respublikasi ta'lim sohasidagi islohotlarda ham ta'lim sifatini oshirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Xususan, kompetensiyaviy yondashuv asosida ta'lim jarayonini tashkil etish, o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur maqolada interfaol metodlarning nazariy asoslari, ularning mustaqil fikrlashni rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari hamda amaliy qo'llanilish jihatlari tahlil qilinadi.

1. MUSTAQIL FIKRLASH TUSHUNCHASINING PEDAGOGIK MAZMUNI

Mustaqil fikrlash – bu shaxsning mavjud bilim va tajribasiga tayangan holda muammoni mustaqil tahlil qilish, xulosa chiqarish va qaror qabul qilish qobiliyatidir. Pedagogik nuqtai nazardan mustaqil fikrlash o'quvchining bilimni tayyor holda qabul qilmasdan, uni faol o'zlashtirishi bilan tavsiflanadi.

Mustaqil fikrlash quyidagi komponentlarni o'z ichiga oladi:

- tanqidiy yondashuv;
- tahlil va sintez qilish qobiliyati;

- muammoli vaziyatlarni hal etish;
- o'z fikrini asoslab berish;
- kreativ va innovatsion qarorlar qabul qilish.

An'anaviy ta'limda o'quvchi ko'pincha tayyor bilimlarni yod olish bilan cheklanadi. Bu esa mustaqil fikrlashning rivojlanishiga to'sqinlik qiladi. Interfaol metodlar esa o'quvchini bilish jarayonining markaziga qo'yadi va uning intellektual salohiyatini ochib beradi.

2. INTERFAOL METODLARNING MOHIYATI VA TURLARI

Interfaol metodlar – bu o'qituvchi va o'quvchi, shuningdek o'quvchilarning o'zaro hamkorligi asosida tashkil etiladigan ta'lim usullaridir. “Interfaol” atamasi inglizcha “interaction” so'zidan kelib chiqqan bo'lib, “o'zaro ta'sir” degan ma'noni anglatadi.

Interfaol metodlarning asosiy xususiyatlari:

- o'quvchi faolligi;
- muloqot va hamkorlik;
- muammoli vaziyatlar;
- refleksiya;
- jamoaviy va individual ishlash uyg'unligi.

Interfaol metodlarning asosiy turlariga quyidagilar kiradi:

- “Aqliy hujum”;
- “B-B-B” metodi;
- “Klaster”;
- “Insert”;
- “Debat”;
- “Rol o'ynash”;
- “Keys-stadi”;
- “Fishbone”;
- “Venn diagrammasi”.

Mazkur metodlar o'quvchining mustaqil fikrlashini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi.

3. INTERFAOL METODLAR ORQALI MUSTAQIL FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI

Interfaol metodlar o'quvchilarning fikrlash jarayonini faollashtiradi. Masalan, “Aqliy hujum” metodida o'quvchilar erkin fikr bildiradi, bu esa ijodiy va tanqidiy tafakkurni rivojlantiradi. “Debat” metodi orqali o'quvchilar o'z nuqtai nazarini asoslab himoya qilishni o'rganadi.

Shuningdek, “Keys-stadi” metodida real hayotiy vaziyatlar tahlil qilinadi. Bu esa o'quvchilarning muammoli fikrlashini shakllantiradi. Rol o'ynash metodlari esa o'quvchilarning empatiya va ijtimoiy tafakkurini rivojlantiradi.

Interfaol metodlar quyidagi pedagogik shart-sharoitlarda samarali bo'ladi:

- qulay psixologik muhit;
- o'qituvchining yo'naltiruvchi roli;
- o'quvchilarning erkin fikr bildirish imkoniyati;
- baholashning adolatli va rag'batlantiruvchi bo'lishi.

4. TA'LIM JARAYONIDA INTERFAOL METODLARNING AMALIY AHAMIYATI

Amaliy tajribalar shuni ko'rsatadiki, interfaol metodlardan foydalanilgan darslarda o'quvchilarning bilimni o'zlashtirish darajasi yuqori bo'ladi. Ular darsga qiziqish bilan yondashadi, mustaqil fikrlashga o'rganadi va o'z imkoniyatlarini namoyon eta oladi.

Interfaol metodlar:

- ta'lim sifatini oshiradi;
- o'quvchining shaxs sifatida rivojlanishini ta'minlaydi;
- muloqot madaniyatini shakllantiradi;
- ijodiy va tanqidiy tafakkurni rivojlantiradi.

Shu bois zamonaviy ta'lim tizimida interfaol metodlardan foydalanish pedagogik zaruratga aylanmoqda.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishning eng samarali vositalaridan biridir.

Interfaol metodlar o'quvchini bilim jarayonining faol subyektiga aylantiradi, uning intellektual va ijodiy salohiyatini yuzaga chiqaradi.

Zamonaviy ta'lim tizimida interfaol metodlarni keng joriy etish orqali raqobatbardosh, mustaqil fikrlaydigan, ijtimoiy faol shaxslarni tarbiyalash mumkin. Bu esa jamiyat taraqqiyoti va ta'lim sifatining oshishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. Karimov I.A. Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. – Toshkent, 1997.
3. Xodjayev B., Yo'ldoshev J. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2019.
4. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent, 2018.
5. To'raqulov X. Interfaol ta'lim metodlari. – Samarqand, 2021.
6. Dewey J. Democracy and Education. – New York, 2015.
7. Bloom B. Taxonomy of Educational Objectives. – London, 2013.